

**Міністерство освіти і науки України
Поліський національний університет
Кафедра бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту**

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ШЕРЕМЕТ ДІАНА МИКОЛАЇВНА

УДК 657.1:339.1

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ОБЛІК І АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ
НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ**

Спеціальність 071 – облік і оподаткування

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і тестів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Діана ШЕРЕМЕТ

Науковий керівник
Гайдучок Тетяна Станіславівна
кандидат економічних наук, доцент

Житомир – 2023

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліського національного університету

Рецензент:

доцент кафедри фінансів і кредиту Поліського національного університету,
к.е.н., доц. Стойко Олег Якович

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

_____ допустити до захисту _____

Голова комісії _____ Тетяна ГАЙДУЧОК _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Висновок кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту за
результатами попереднього захисту:

_____ допустити до захисту _____

Протокол засідання кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та
аудиту № 9 від 12 грудня 2023 року

В.о. завідувача кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Наталія МАЛЮГА _____
(підпис)

«12» грудня 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Студент(ка) ШЕРЕМЕТ Діана Миколаївна захистив(ла) кваліфікаційну роботу
з оцінкою за шкалою _____ ECTS, сума балів _____ за
національною шкалою з оцінкою _____

Секретар ЕК _____ Ганна МАЙДУДА _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Шеремет Д. М. Облік і аналіз основних засобів в системі управління необоротними активами. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 071 – облік і оподаткування. – Поліський національний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2023.

Під час виконання кваліфікаційної роботи було проведено економічний аналіз обліку та управління основними засобами; детально вивчено нормативно-правове регулювання операцій з основними засобами на підприємстві; проведено аналіз базових показників ефективності підприємства; виявлено особливості в методиці аналізу основних засобів підприємства; досліджено особливості організації обліку основних засобів ТОВ «УКРГІДРО 2009».

Детально обґрунтовано теоретичні й методичні аспекти обліку, аналізу та контролю операцій з основними засобами підприємства і сформульовано висновки та рекомендації для вдосконалення управління операціями з основними засобами.

Ключові слова: облік, контроль, управління, основні засоби, аналіз

ABSTRACT

Sheremet D. M. Accounting and analysis of fixed assets in the management system of non-current assets. – Manuscript.

Qualification work for the degree of Master in Accounting and Taxation. – Polissia National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2023.

During the qualification work, an economic analysis of accounting and management of fixed assets was conducted; the regulatory framework for operations with fixed assets at the enterprise was studied in detail; key performance indicators of the enterprise were analyzed; features of the methodology for analyzing the company's fixed assets were identified; peculiarities of organizing the accounting of fixed assets of LLC "UKRHYDRO 2009" were investigated.

The theoretical and methodological aspects of accounting, analysis, and control of operations with fixed assets of the enterprise were thoroughly substantiated, and conclusions and recommendations for improving the management of operations with fixed assets were formulated.

Keywords: accounting, control, management, fixed assets, analysis.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Розділ 1. Теоретико-економічні засади обліку та аналізу основних засобів як складова необоротних активів підприємства	9
1.1. Економічний зміст основних засобів підприємства як об'єкт бухгалтерського обліку та аналізу.....	9
1.2. Законодавчо-нормативне забезпечення та проблемні питання обліку, контролю та аналізу основних засобів у сучасній економічній літературі.....	16
1.3. Особливості господарської діяльності та економічний стан досліджуваного підприємства.....	22
Розділ 2. Сучасний стан обліку і аналізу основних засобів в інформаційному забезпеченні управління необоротними активами підприємства.....	28
2.1. Формування обліково-інформаційної системи для управління основними засобами.....	28
2.2. Особливості аналізу основних засобів в системі необоротних активів.....	33
2.3. Удосконалення організації обліку і аналізу основних засобів.....	38
Висновки.....	44
Список використаних джерел.....	46
Додатки.....	52

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах основні засоби є необхідною складовою ресурсного потенціалу будь-якого суб'єкта господарювання в будь-якій галузі економіки України. Важливо підкреслити, що фінансовий стан кожного бізнес-суб'єкта залежить від ефективного використання основних засобів. Водночас, це призводить до необхідності забезпечення якісної та своєчасної облікової інформації, швидкості її отримання та повноти для задоволення інформаційних потреб як зовнішніх, так і внутрішніх зацікавлених сторін.

Щоб досягти позитивних результатів, потрібно покращити систему бухгалтерського обліку, яка є важливим елементом економічної системи. Це передбачає необхідність удосконалення системи обліково-аналітичної інформації, що є критичною для прийняття стратегічних управлінських рішень.

Отже, серед усіх проблем особливими є усунення проблем, що виникають у зв'язку з обліком, аудитом та аналізом основних засобів, включаючи облік витрат на їх ремонт і амортизацію. Поточний порядок організації обліку операцій з основними засобами не забезпечує необхідною інформацією для ефективного аналізу використання основних засобів та управління підприємством. Ці проблеми підкреслюють актуальність теми дослідження.

Сучасна наукова спільнота та багато публікацій вчених-економістів активно досліджують питання, які стосуються стану та проблем формування необхідної інформації для потреб обліку, контролю оподаткування та аналізу ефективного використання основних засобів. Дані аспекти були розглянуті та внесок у дослідження зробили вчені, як Кафка С. М., Гайдучок Т. С., Двигун А. О., Мартиненко О. А., Лучко М., Макаренко А. П., Михайлов М. Г. та інші. Однак залишаються невирішені питання, які потребують дослідження та обробки з метою покращення управління основними засобами на підприємствах.

Постановка завдання. Кваліфікаційна робота має на меті розробити процес обліку, що спрямований на створення системи обліку та аналізу основних засобів,

а також забезпечення необхідної інформації для оцінки їх ефективного використання.

Для досягнення цілі необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути основні засоби як економічну категорію та об'єкт обліку та аналізу, висвітлити їх сутність;
- детально вивчити та провести критичний аналіз наукових публікацій, які стосуються теми дослідження, і також систематизувати різноманітні підходи до розуміння облікової суті поняття «основні засоби підприємства»;
- дослідити рівень нормативного забезпечення в сучасній фазі трансформації національного законодавства у сферах, пов'язаних із регулюванням процесів обліку, контролю та аналізу основних засобів;
- систематизувати особливості процесу формування комплексної управлінської інформації щодо наявності та обігу основних засобів, зокрема через призму належної організації обліку, аналізу та контролю;
- встановити основну інформаційну базу та систему показників для аналізу наявності та ефективності використання основних засобів на підприємстві;
- застосувати комплексний підхід при аналізі забезпеченості ТОВ «УКРГІДРО 2009» основними засобами, використовуючи аналітичні процедури;
- окреслити напрями покращення обліково-аналітичного забезпечення основних засобів підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти обліку, контролю й аналізу основних засобів, а також формування інформації для оцінки їх ефективності у ТОВ «УКРГІДРО 2009» Вінницької області.

Об'єктом дослідження виступають основні засоби в системі обліку, контролю та аналізу даного підприємства.

Методи дослідження. Під час наукового дослідження було використано різноманітний методологічний апарат сучасної економічної науки, включаючи діалектичний підхід до організації обліку та аналізу основних засобів і формування інформації для оцінки їх ефективності.

Для вирішення поставлених завдань застосовувалися загальноприйняті методи теоретичного узагальнення і порівняння, а також причинно-наслідкового та абстрактно-логічного мислення, аналізу та синтезу, індукції та дедукції тощо.

Інформаційною базою дослідження при виконанні кваліфікаційної роботи Під час виконання кваліфікаційної роботи в якості інформаційної бази були використані: законодавчі акти України, в тому числі національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку; постанови Верховної Ради України і Кабінету Міністрів; ключові концепції економічної теорії; наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників з питань обліку, контролю, аналізу ефективності використання основних засобів; матеріали науково-практичних заходів, таких як конференції, семінари, вебінари; облікові та фінансові звіти обраного підприємства.

Практичне значення одержаних результатів та впровадження. Отримані під час дослідження теоретичні та практичні результати разом дозволили вирішити наукову проблему, яка полягала в теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій з удосконалення методики та організації окремих облікових процесів для забезпечення ефективного використання та контролю за збереженням основних засобів на підприємстві.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК СКЛАДОВА НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст основних засобів підприємства як об'єкт бухгалтерського обліку та аналізу

Основні засоби є невід'ємною складовою фінансової діяльності підприємства та відіграють ключову роль в економічних процесах. Термінологія, що використовується для відображення основних засобів у синтетичному та аналітичному обліку, а також у звітності, має велике значення. Сутність категорії «основні засоби» була предметом дослідження вітчизняних науковців та інших країн.

Роль основних засобів у процесі праці визначається їхнім утворенням виробничо-технічної бази, яка впливає на можливості підприємства з виробництва продукції та рівень технічного забезпечення працівників. Нагромадження основних засобів і підвищення технічної оснащеності праці природно збагачують процес праці, надають йому творчий характер і підвищують технічну та культурну рівні суспільства.

Історично принципи та завдання обліку основних засобів постійно змінювалися відповідно до економічної й політичної ситуації в країні. В сучасний період можна спостерігати початок нового етапу в розвитку бухгалтерського обліку, пов'язаний з впровадженням Міжнародних стандартів фінансової звітності. Це призводить до переорієнтації пріоритетів у складанні фінансової звітності загалом та зокрема стосовно майнового стану підприємства, включення справедливої вартості та поступового впровадження її в господарські й облікові процеси підприємства.

Необхідна умова ефективного організації обліку основних засобів полягає у їх класифікації. Для організації бухгалтерського обліку має важливе значення орієнтація на загальні для всіх галузей національної економіки ознаки, такі як визначення різних груп основних засобів та їх об'єднання за спільними функціями

у виробничому процесі. Цим забезпечується поділ основних засобів на групи для подальшого їх обліку та контролю на бухгалтерських рахунках. Це також гарантує уніфіковане групування об'єктів усіх секторів економіки, що сприяє порівнянню облікових показників різних підприємств

Для правильного відображення переоціненої вартості кожного об'єкта основних засобів у системі бухгалтерського обліку необхідна класифікація основних засобів, яка дозволяє здійснити вибір необхідної бази оцінки. Отже, при класифікації важливо враховувати конкретні управлінські потреби підприємства і його особливості.

Для коректного обліку основних засобів необхідно правильно класифікувати їх згідно з вимогами чинного законодавства. Так, зі ст. 145 Податкового кодексу України визначено 16 класифікаційних груп основних засобів та інших необоротних активів, які використовуються для оподаткування їх власників. Ці класифікаційні групи враховують різноманітні види основних засобів та необоротних активів, зокрема для цілей обліково-фінансової звітності та оподаткування. (табл. 1.1) [40].

Також необхідно встановити строк корисного використання для кожного об'єкта основних засобів, який визначається наказом про облікову політику підприємства.

У сучасних умовах господарської діяльності раціонально класифікувати основні засоби в залежності від вимог фінансового обліку та управлінського обліку (рис. 1.1).

Застосування цієї класифікації дозволяє ефективно організувати аналітичний облік основних засобів та вчасно здійснювати контроль за їх надходженням, використанням та списанням.

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [46], керівництво підприємства має право самостійно обирати та встановлювати критерії класифікації для диференціювання основних засобів і методу амортизації, враховуючи специфіку та рівень змінності умов підприємницької діяльності.

Таблиця 1.1

Мінімально допустимі строки використання основних засобів [40]

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 1 – земельні ділянки	–
група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
група 3 – будівлі,	20
споруди,	15
передавальні пристрої	10
група 4 – машини та обладнання	5
з них: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові)	2
мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень	
група 5 – транспортні засоби	5
група 6 – інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
група 7 – тварини	6
група 8 – багаторічні насадження	10
група 9 – інші основні засоби	12
група 10 – бібліотечні фонди	–
група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи	–
група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 – природні ресурси	–
група 14 – інвентарна тара	6
група 15 – предмети прокату	5
група 16 – довгострокові біологічні активи	7

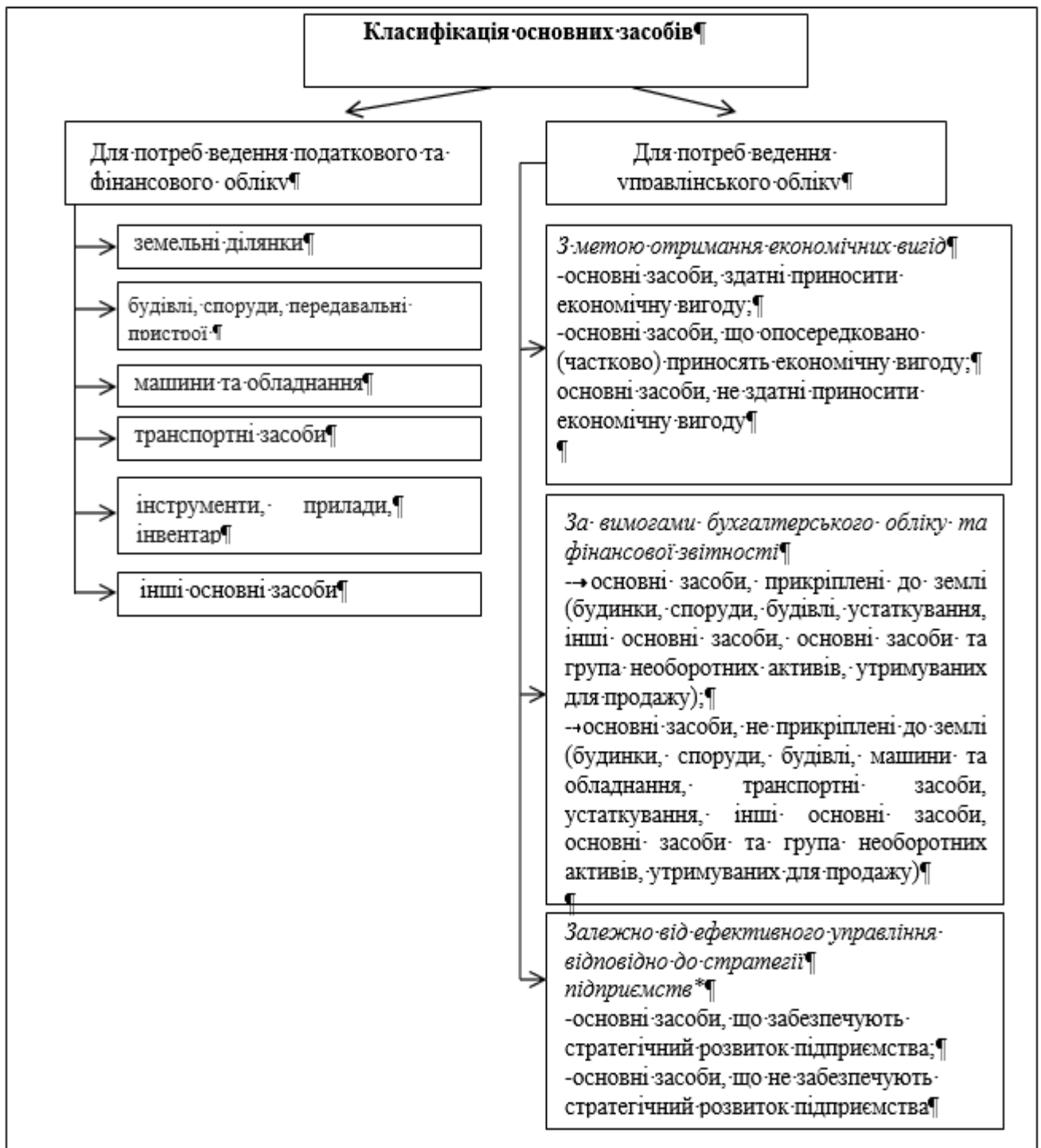

Рис. 1.1 Класифікація основних засобів підприємств для цілей податкового, фінансового та управлінського обліку [2; 26; 35]

Серед ключових факторів, що впливають на структуру класифікації основних засобів конкретного підприємства, можна виділити наступні: галузь, в якій діє підприємство, його спеціалізація, обсяг виробництва, науково-технічний прогрес та інші.

Серед основних чинників, які впливають на структуру класифікації основних засобів певного підприємства, визначаються такі: галузь, в якій функціонує підприємство; його спеціалізація; обсяг виробництва та інші фактори.

Один з ключових аспектів бухгалтерського обліку – це оцінка. Оцінка в бухгалтерському обліку необхідна для визначення вартості активів та зобов'язань в процесі господарювання, при придбанні та реалізації активів, укладенні угод оренди, застави, страхування та інвестуванні, а також при переоцінці основних засобів. Це є важливим засобом вираження всіх об'єктів обліку в грошовому еквіваленті, оскільки бухгалтерський облік відображає лише ті факти, які можна виразити в грошовому виразі.

Оцінка основних засобів є формою визначення їх загальної вартості. Різні методи оцінки основних засобів, які використовуються в бухгалтерському обліку, наведені відповідно до НП(С)БО 7 на рис. 1.2 [37].

Первісна вартість основних засобів формується залежно від способу їхнього надходження на підприємство. Ця вартість використовується для зарахування основних засобів на баланс підприємства. Первісна вартість може збільшуватися за рахунок витрат на поліпшення об'єкта, таких як модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція, які призводять до очікуваних майбутніх економічних вигід від використання об'єкта. Також, первісна вартість може зменшуватися внаслідок часткової ліквідації об'єкта основних засобів.

На сьогоднішній день механізм управління основними засобами в українських підприємствах передбачає поєднання організаційного та економічного підходів.

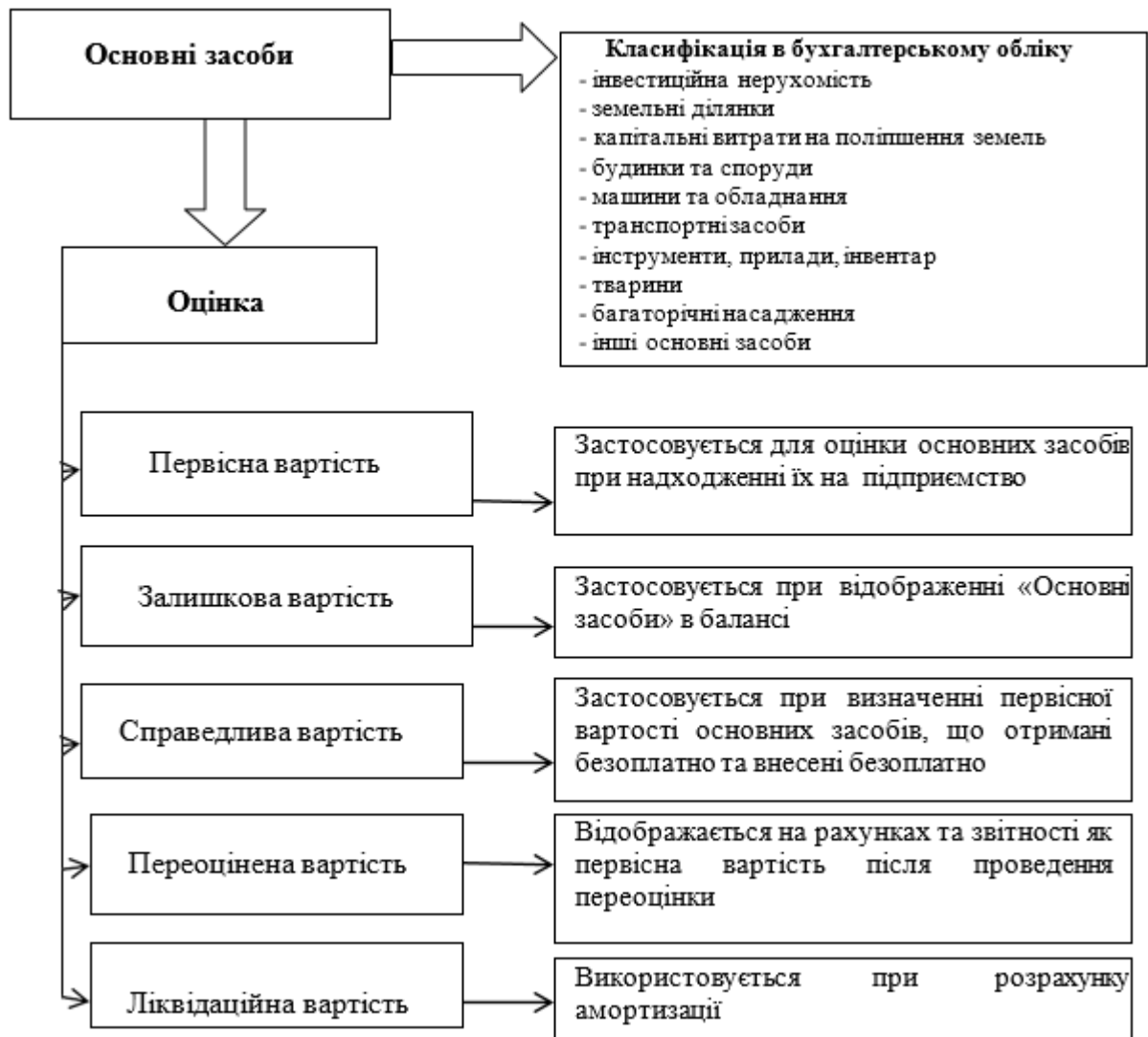

Рис. 1.2. Оцінка основних засобів [37]

Організаційний механізм включає в себе процеси планування, контролю і управління основними засобами, в той час як економічний механізм орієнтований на оптимізацію витрат та забезпечення ефективного використання основних засобів.

Структура цього механізму може бути узагальнена на рис. 1.3, де відображено взаємодію різних процесів та систем, що забезпечують ефективне управління основними засобами.

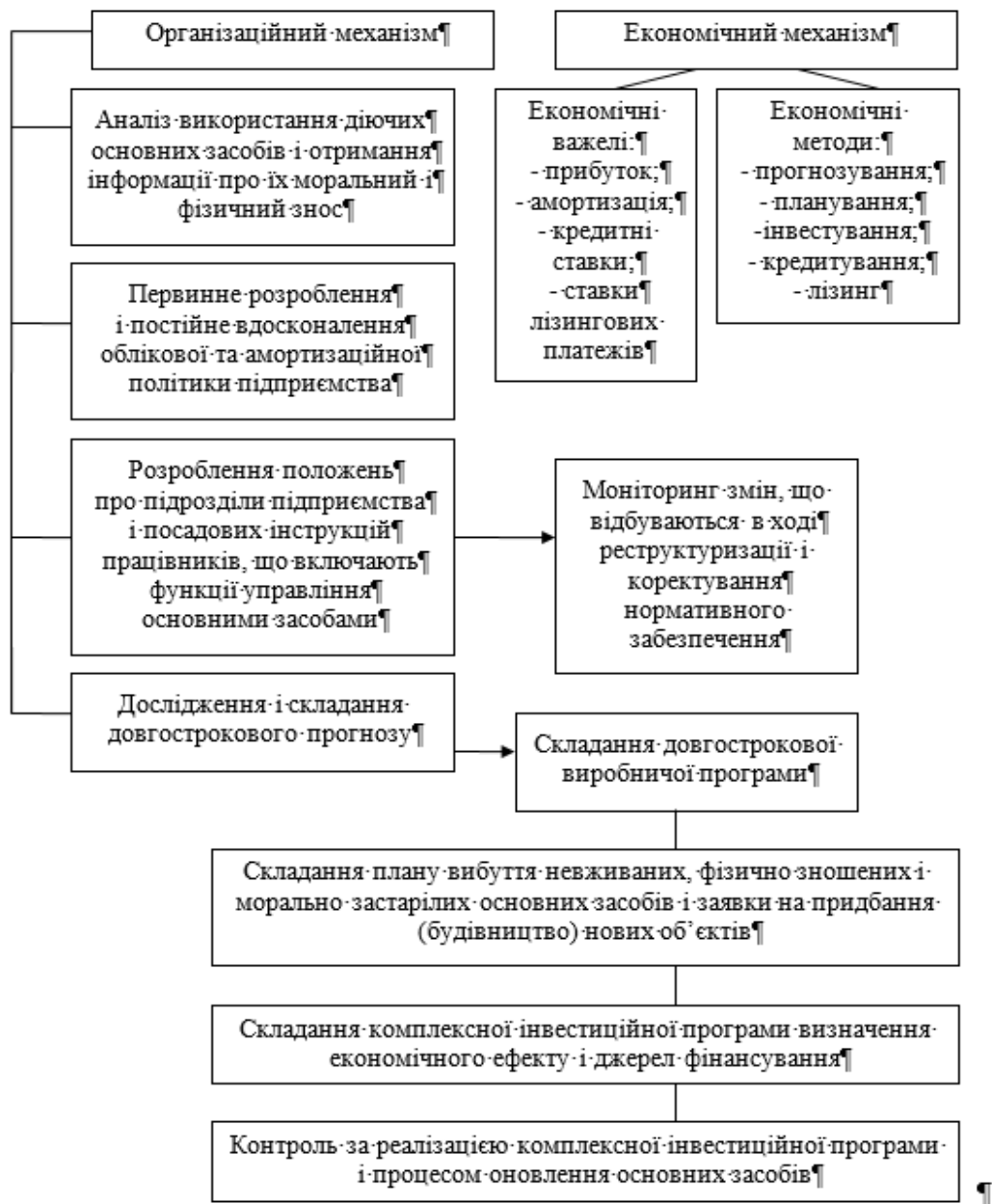

Рис. 1.3 Механізм управління основними засобами підприємств [51]

Організаційний підхід охоплює внутрішні процеси планування, управління запасами, технічне обслуговування та ремонт, а також контроль за використанням основних засобів. Економічний підхід включає в себе визначення вартості основних засобів, фінансове планування та аналіз ефективності використання цих активів.

Таке поєднання організаційних та економічних засобів дозволяє підприємствам керувати основними засобами ефективно і забезпечувати оптимальне використання їхніх ресурсів.

Ефективність управління основними засобами зумовлена їх технічним

станом, рівнем зношення та обсягом оновлення. Поганий технічний стан та великий знос можуть призвести до зниження продуктивності використання активів. Натомість своєчасне оновлення основних засобів шляхом придбання нових, будівництва, реконструкції або ремонту старих об'єктів сприяє підвищенню ефективності їх використання.

Таким чином, для забезпечення своєчасного та належного обліку та контролю за збереженням та використанням основних засобів на підприємстві необхідно розробити класифікацію цих основних засобів, яка була б економічно обґрунтованою. Розглянуті сутність та класифікація основних засобів дозволяють оптимізувати їхню структуру, забезпечити ефективне їх використання та сприяти покращенню стану сучасного виробництва.

1.2. Законодавчо-нормативне забезпечення та проблемні питання обліку, контролю та аналізу основних засобів у сучасній економічній літературі

Матеріальні ресурси (основні засоби) є невід'ємною частиною діяльності будь-якого підприємства і відіграють суттєву роль, зокрема, у економічних процесах, тому формування достовірної інформації є критичним для відображення основних ресурсів у фінансовому обліку, аналітичних звітах та звітності.

Облік основних засобів на підприємстві займає ключове місце, оскільки він визначає стратегічні можливості підприємства та ефективне використання цих ресурсів, що впливає на результати виробництва і фінансовий успіх підприємства в умовах конкуренції.

Дотримання нормативних документів з бухгалтерського обліку на різних рівнях управління, які відображені на рис. 1.4, забезпечує достовірність та своєчасність облікової інформації для всіх суб'єктів господарювання в цілому, а також зокрема для основних засобів.

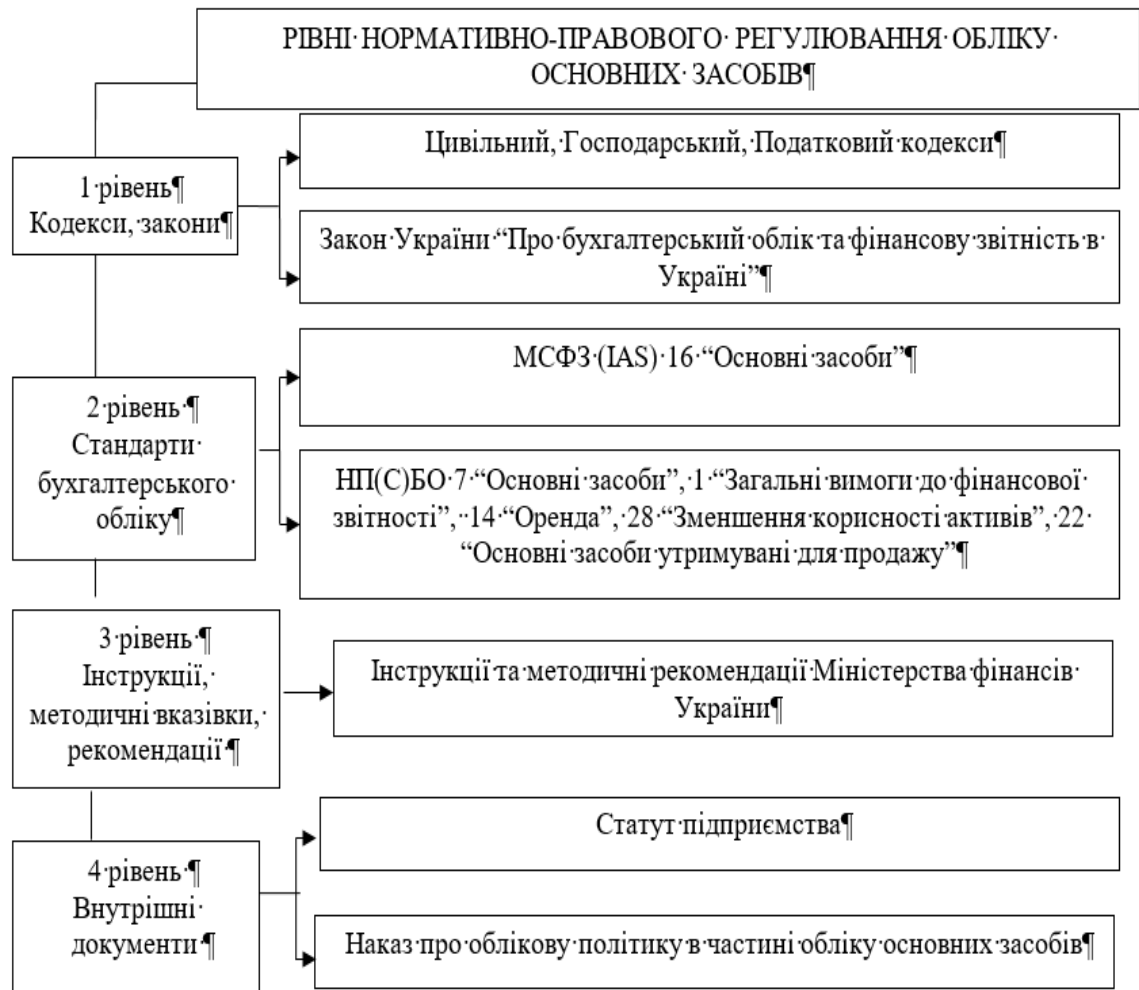

Рис. 1.4. Схема нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку основних засобів вітчизняних підприємств

У відповідності до чинного законодавства, держава встановлює регуляцію лише певних аспектів обліку основних засобів, при цьому надаючи власникам бізнесу широкі можливості обирати певні аспекти обліку основних засобів, зважаючи на специфіку їх суб'єкта господарювання.

В Україні законодавчо-нормативне регулювання обліку, аналізу і контролю основних засобів реалізується через наступні документи:

1. Податковий кодекс України [40], що визначає процедуру обліку основних засобів на підприємствах України і порядок нарахування амортизації. Відповідно до ПКУ, операції з основними засобами поділяються на операції з придбання, введення в експлуатацію та виведення з експлуатації (рис. 1.5).

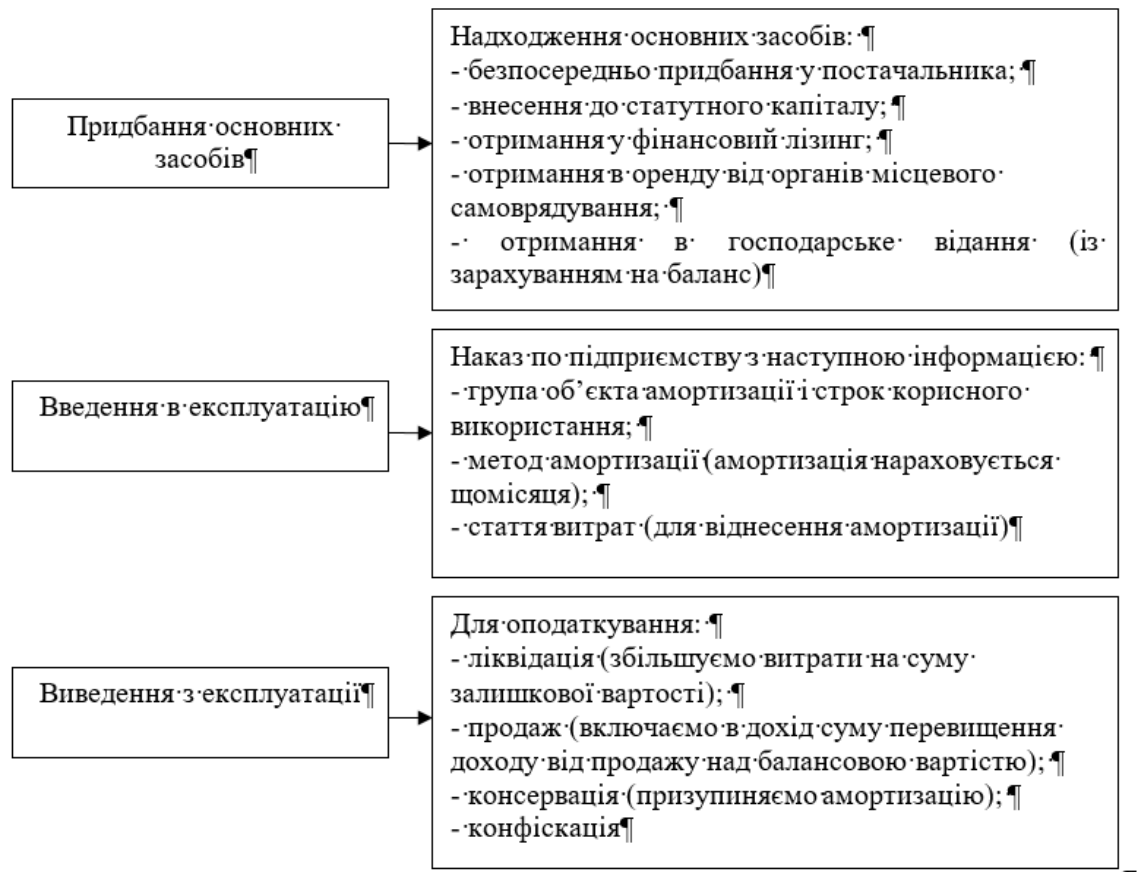

Рис. 1.5. Види операцій з основними засобами згідно з Податковий кодексом України [40]

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [46] визначає нормативні вимоги для організації та ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, включаючи аспекти обліку основних засобів.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [36] визначає порядок розкриття інформації у ф. 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» в частині статті «Основні засоби».

3. НП(С)БО 7 «Основні засоби» [37] встановлює правила нарахування амортизації на основні засоби та процедуру відображення цих сум в обліку та звітності.

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій [14] встановлює порядок ведення обліку основних засобів за допомогою рахунку 10 «Основні засоби».

5. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [45] визначає процедуру здійснення контролю щодо операцій з основними засобами.

6. Методичні рекомендації [29] стосовно облікової політики підприємства надають підприємству можливість на основі чинних нормативно-правових актів узгоджувати облікову політику підприємства з власником.

7. Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань [48] встановлює процедуру проведення інвентаризації активів і зобов'язань, включаючи основні засоби підприємства.

8. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо зменшення податкового тиску на платників податків» [46] вніс зміни до визначення основних засобів для цілей податкового обліку.

9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [32] розкриває поняття основних засобів як матеріальних активів, які підприємство володіє з метою їх використання в процесі виробництва та які будуть використовуватися протягом більш ніж одного звітного періоду.

Так, всі господарські операції, пов'язані з надходженням, рухом та використанням основних засобів, повинні бути оформлені відповідно до чинного законодавства та вимагають належного документального оформлення. Бухгалтерський облік має бути спрямований на забезпечення оперативною інформацією всіх зацікавлених сторін, а також на підготовку фінансової звітності.

Основні засоби відіграють ключову роль у функціонуванні підприємства, оскільки без них неможливе виробництво, надання послуг та фінансова діяльність підприємства.

За словами Гайдучок Т. С. [7] та Малахової В. [25] основні засоби є ключовим активом підприємства, їх матеріальна цінність прямо залежить від величини зносу

Григоревська О. розглядає надходження основних засобів на підприємство як етап кругообігу капіталу, на якому фінансові ресурси спрямовуються на їх придбання [9]. Стригуль Л. С. вказує, що облік основних засобів включає питання, пов'язані з введенням їх в експлуатацію, ремонтом, нарахуванням амортизації та ліквідацією [50].

Увагу науковців привертає комплекс питань, пов'язаних із системою відтворення основних засобів. Агрес А. [1] у своїх наукових доробках зосереджує увагу на системі відтворення основних засобів та факторах, які впливають на цей процес, таких як стабільність доходів від реалізації продукції, склад і структура основних засобів, політика комерційних банків щодо надання позик на відтворення основних засобів, загальна політика управління основними засобами на підприємстві. А от Костирко А. Г. проводить аналіз процесу відтворення основних засобів з урахуванням галузевих особливостей господарської діяльності підприємства [18].

Лучко М. [20] особливе значення надає переоцінці та зниженню вартості необоротних активів підприємства на рахунках бухгалтерського обліку. Розглядаються складні аспекти визначення справедливої вартості основних засобів. Проте, основний акцент робиться на узгодженні інформації бухгалтерського обліку з податковими розрахунками та звітністю, передбаченими Податковим Кодексом України.

Ткаченко Н. М. підкреслює, що організація обліку основних засобів на підприємстві повинна забезпечувати контроль за наявністю основних засобів, своєчасність формування первинної документації щодо їх отримання, контроль внутрішнього руху, ефективне використання та утилізацію, своєчасне відображення облікових процесів нарахування амортизації, облік витрат на ремонт основних засобів, а також відображення результатів ліквідації та сум втрат від списання не повністю амортизованих основних засобів [51].

Згідно з Кузмінським Ю. А., облік основних засобів повинен відповідати потребам управління виробничими процесами, відображаючи їх відновлення, підтримку в експлуатаційно-придатному стані та забезпечуючи ефективне

користування ними, не лише в аспекті їх вартості, але і у розрізі складу, корисності, готовності до використання та інших характеристик [19].

Дроб'язко В. В. зазначає, що в умовах стрімкого науково-технічного прогресу та постійного впровадження нових технологій, питання термінів експлуатації основних засобів набувають особливої важливості, оскільки необхідно дотримуватися раціональності у капітальних вкладеннях у нове обладнання. Це ставить перед підприємствами вимогу підвищення якості облікової інформації про збереження, утримання та вибуття основних засобів, що доступна як внутрішнім, так і зовнішнім зацікавленим сторонам [12].

Подолянчук О. А. звертає увагу на аудит основних засобів та визначає основні завдання цього процесу, які включають перевірку документації операцій з основними засобами, підтвердження правильності господарських операцій з основними засобами в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, а також аналіз процедур інвентаризації основних засобів [41].

Макаренко А. П. та Шама М. В. вказують на важливість аудиторських перевірок господарських операцій з основними засобами, оскільки ефективність їх використання безпосередньо впливає на фінансові результати підприємства. Автори рекомендують застосовувати процедури внутрішнього контролю операцій з основними засобами та надавати керівництву рекомендаційні листи [23].

Двигун А. О. у дослідженнях акцентує увагу на розробці плану внутрішнього аудиту операцій з основними засобами та запропонував робочі документи для використання під час проведення такого аудиту [11].

Макурін А. А. звертає увагу на етапи проведення внутрішнього аудиту основних засобів та необхідність оцінки функціонування системи внутрішнього аудиту з метою визначення доцільності створення даної служби на підприємстві [24].

Макаренко А. П. та Курсон О. О. розробили дослідження, в якому зосередили увагу на розробці графіку документообігу з метою покращення аудиторської перевірки операцій з основними засобами [22].

Діяльність сучасного підприємництва вимагає постійного вдосконалення організації виробництва, в тому числі формування системи обліку та аналізу для ефективного використання основних засобів. Тому ефективна політика внутрішнього контролю стає невід'ємною частиною діяльності підприємства, що дозволяє покращити інформативність та прогнозувати ефективність використання основних засобів.

1.3. Особливості господарської діяльності та економічний стан досліджуваного підприємства

Об'єктом написання кваліфікаційної роботи виступає ТОВ «УКРГІДРО 2009». Компанія ТОВ «УКРГІДРО 2009» стала учасником українського ринку відновлюваної енергетики вже у 2016 році, як незалежний виробник електроенергії з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). У своєму розпорядженні компанія має 1 гідроелектростанцію (ГЕС) в Вінницькій області, що має потужність 0,18 МВт, яка була введена в дію в 2017 році.

Електроенергія, яку виробляє ТОВ «УКРГІДРО 2009», закупає ДП «Гарантований покупець» за зеленим тарифом. Згідно з результатами 2020 року, на електростанції цієї компанії було вироблено 0,4 млн. кВт-год «зеленої» електроенергії.

Метою діяльності ТОВ «УКРГІДРО 2009» є висвітлення суспільних потреб у виробництві, роботах та послугах, зокрема задоволення потреб споживачів електричної енергії при функціонуванні єдиної енергетичної системи України. Також метою є реалізація соціальних та економічних інтересів працівників підприємства на основі отриманого прибутку.

Основними цілями ТОВ «УКРГІДРО 2009» є забезпечення надійного та безперебійного постачання електричної енергії споживачам на визначених тарифах відповідно до законодавства, що регулюється та функціонує в межах єдиної енергосистеми України, розвиток і залучення інвестицій, а також

впровадження новітніх технологій та обладнання на основі єдиної науково-технічної політики.

Динаміка активів ТОВ «УКРГІДРО 2009» за 2019-2021 роки наведена в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Динаміка активів ТОВ «УКРГІДРО 2009» за 2019-2021 роки

Показники	Роки			Відхилення 2021 р. від			
	2019	2020	2021	2019 р.		2020 р.	
				абс., тис.грн.	відн., %	абс., тис.грн.	відн., %
Нематеріальні активи	1,8	1,4	1,0	-0,8	-44,44	-0,4	-28,57
Основні засоби	7265,5	6424,9	5587,5	-1678,0	-23,10	-837,4	-13,03
Необоротні активи	7267,3	6426,3	5588,5	-1678,8	-23,10	-837,8	-13,04
Запаси	0,0	2,3	2,9	2,9	-	0,6	26,09
Дебіторська заборгованість за товари і послуги	264,1	1353,8	755,0	490,9	185,88	-598,8	-44,23
Дебіторська заборгованість з бюджетом	480,3	241,3	21,8	-458,5	-95,46	-219,5	-90,97
Інша поточна дебіторська заборгованість	389,7	127,7	272,9	-116,8	-29,97	145,2	113,70
Гроші та їх еквіваленти	53,0	127,4	275,4	222,4	419,62	148,0	116,17
Витрати майбутніх періодів	0,0	8,9	9,2	9,2	-	0,3	3,37
Інші оборотні активи	16,7	16,1	0,0	-16,7	-100,00	-16,1	-100,00
Оборотні активи	1203,8	1877,5	1337,2	133,4	11,08	-540,3	-28,78
Активи	8471,1	8303,8	6925,7	-1545,4	-18,24	-1378,1	-16,60

Аналіз основних показників економічного потенціалу ТОВ «УКРГІДРО 2009» дав наступні результати. Загальна сума активів в 2021 році зменшилась порівняно з 2019 роком на -1545,4 тис. грн. (-18,24 %), а в порівнянні з 2020 роком зменшення склало -1378,1 тис. грн. (-16,60 %) та дорівнювала 6925,7 тис. грн.

Це відбулось внаслідок зменшення необоротних активів ТОВ «УКРГІДРО 2009» за останні три роки на 1678,8 тис. грн. (23,10 %), а порівняно з 2020 роком необоротні активи зменшились на 837,8 тис. грн. (-13,04 %). У складі необоротних активів найбільшого зменшення зазнала сума основних засобів. Вона скоротилась протягом 2019-2021 років на 1678 тис. грн. (-23,10 %), а протягом останніх двох років, що аналізуються, падіння склало 837,4 тис. грн. (13,03 %). Також за період,

що аналізується, зменшилась сума нематеріальних активів на 0,8 тис. грн. (44,44 %).

Аналіз стану оборотних активів ТОВ «УКРГІДРО 2009» показав, що їх сума за 2019-2021 роки зросла на 133,4 тис. грн. (11,08 %), а протягом 2020-2021 років зменшення склало 540,3 тис. грн. (28,78 %). Ці зміни в оборотних активах сталися завдяки зростанню вартості дебіторської заборгованості за товари і послуги. Вона зросла протягом 2019-2021 років на 490,9 тис. грн. (185,88 %), а протягом останніх двох років, що аналізуються, падіння склало 598,8 тис. грн. (44,23 %). Таку ж тенденцію до збільшення обсягу як і вся сума оборотних активів мали: запаси на 2,9 тис. грн., гроші та їх еквіваленти на 222,4 тис. грн. (419,62 %), витрати майбутніх періодів на 9,2 тис. грн. В той же час в складі оборотних активів протягом 2019-2021 років скоротилась вартість дебіторської заборгованості з бюджетом на 458,5 тис. грн. (-95,46 %), іншої поточної дебіторської заборгованості на -116,8 тис. грн. (-29,97 %), інших оборотних активів на 16,7 тис. грн. (-100,00 %).

Динаміка активів ТОВ «УКРГІДРО 2009» за 2019-2021 роки наведена на рис. 1.6.

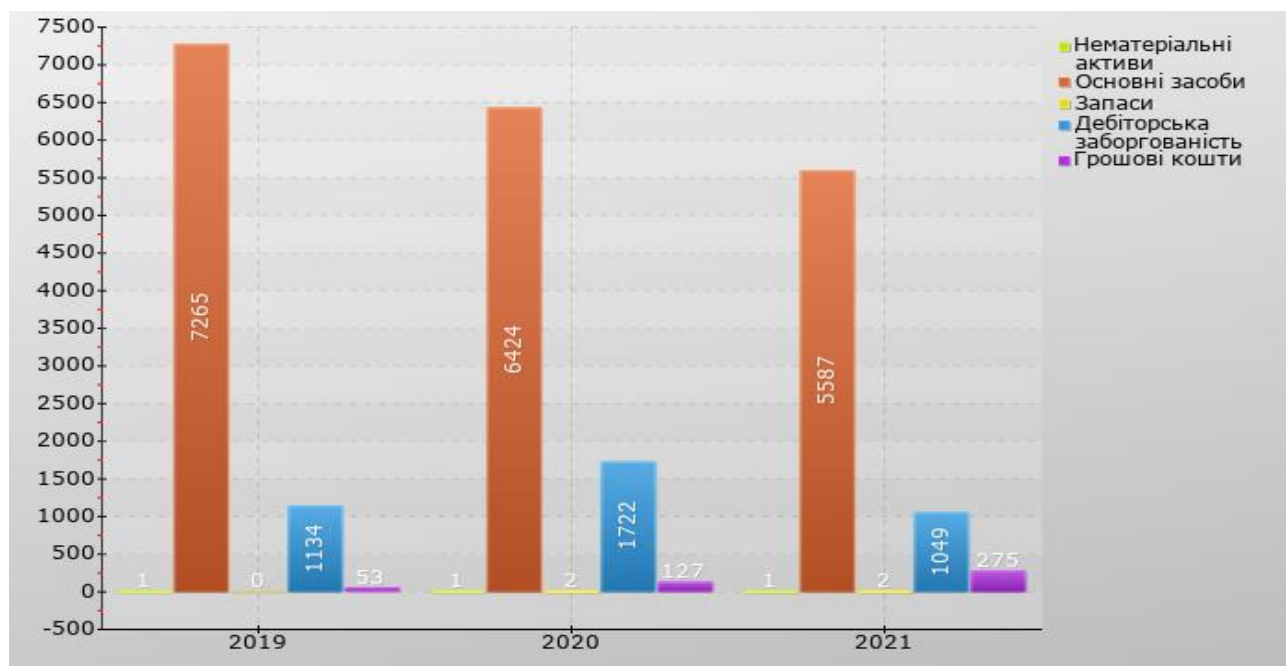

Рис. 1.6. Оцінка активів балансу ТОВ «УКРГІДРО 2009» за 2019-2021 рр.

На наступному етапі аналізу балансу ТОВ «УКРГІДРО 2009» здійснимо оцінку показників пасиву за 2019-2021 роки за допомогою табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Динаміка пасивів ТОВ «УКРГІДРО 2009» за 2019-2021 роки

Показники	Роки			Відхилення 2021 р. від			
	2019	2020	2021	2019 р.		2019 р.	
				абс., тис.грн.	відн., %	абс., тис.грн.	відн., %
Зареєстрований капітал	1,0	1,0	1,0	0,0	0,00	0,0	0,00
Додатковий капітал	72,2	72,2	72,2	0,0	0,00	0,0	0,00
Нерозподілений прибуток	- 2825,9	- 4241,3	- 3602,0	-776,1	-	639,3	-
Власний капітал	- 2752,7	- 4168,1	- 3528,8	-776,1	-	639,3	-
Довгострокові забезпечення	6784,0	7450,8	4768,5	-2015,5	-29,71	-2682,3	-36,00
Довгострокові зобов'язання	6784,0	7450,8	4768,5	-2015,5	-29,71	-2682,3	-36,00
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1293,0	1293,5	2126,5	833,5	64,46	833,0	64,40
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	34,1	41,3	86,8	52,7	154,55	45,5	110,17
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	7,3	17,0	16,0	8,7	119,18	-1,0	-5,88
Інші поточні зобов'язання	3105,4	3669,3	3456,7	351,3	11,31	-212,6	-5,79
Поточні зобов'язання	4439,8	5021,1	5686,0	1246,2	28,07	664,9	-13,24
Пасив	8471,1	8303,8	6925,7	-1545,4	-18,24	-1378,1	-16,60

За результатами аналізу показників джерел фінансування ресурсів ТОВ «УКРГІДРО 2009» можна зробити наступні висновки. Вся сума пасивів в 2021 році дорівнювала 6925,7 тис. грн. Вона зменшилась при порівнянні з 2019 роком на 1545,4 тис. грн. (-18.24 %), а якщо порівнювати з 2020 роком зменшення склало 1378,1 тис. грн. (16,60 %).

Така динаміка відбулась завдяки зменшенню власного капіталу ТОВ «УКРГІДРО 2009» за останні три роки на 776,1 тис. грн., а порівняно з 2020 роком власний капітал збільшився на 639,3 тис. грн. Серед власного капіталу найбільше зменшення мала вартість нерозподіленого прибутку. Цей показник скоротився за 2019-2021 роки на 776,1 тис. грн., а за останні два роки, які оцінюються, зростання склало 639,3 тис. грн.

В 2021 році ТОВ «УКРГІДРО 2009» мало в складі капіталу 4768,5 тис. грн. довгострокових зобов'язань і забезпечень, що на 2015,5 тис. грн. (29,71 %) менше, ніж в 2019 році та на 2682,3 тис. грн. (36,00 %) менше, ніж в 2020 році.

Зростання обсягу поточних зобов'язань та забезпечень також призвело до зміни загальної суми пасивів. Вартість цих зобов'язань становила у 2021 році 5686,0 тис. грн. та збільшилась на 1246,2 тис. грн., або 28,07 %, за аналізований період, але зменшилась на 664,9 тис. грн. або 13,24 % за останні два роки. Приріст короткострокових кредитів банків має найбільший вплив на зміну цього показника, як і його спад. Показники, що відображають протилежні тенденції до зростання, включають: поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, яка зросла на 833,5 тис. грн. (64,46 %), поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, яка збільшилась на 52,7 тис. грн. (154,55 %), поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплатою праці, яка зросла на 8,7 тис. грн. (119,18 %), та інші поточні зобов'язання, які збільшилися на 351,3 тис. грн. (11,31 %).

Наочно динаміка пасивів ТОВ «УКРГІДРО 2009» за 2019-2021 роки представлена на рис. 1.7.

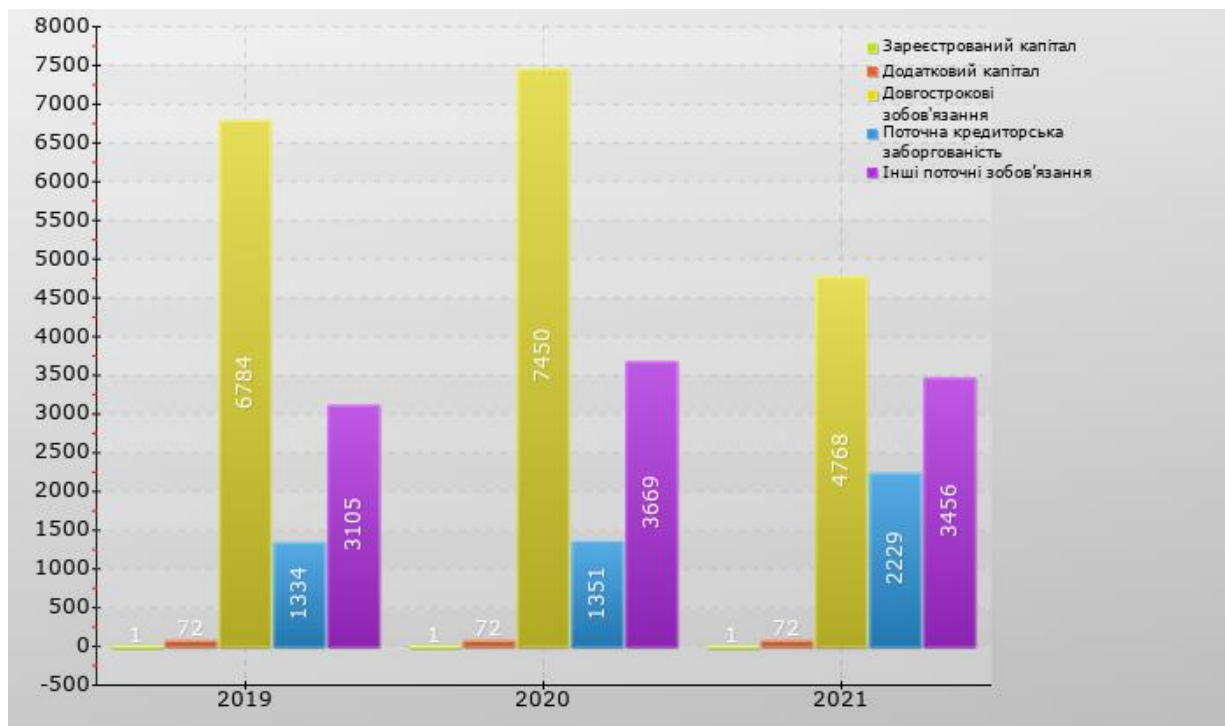

Рис. 1.7. Оцінка пасивів балансу ТОВ «УКРГІДРО 2009» за 2019-2021 рр.

Отже, після проведеного аналізу можна зробити висновок, що на поточному етапі фінансова ситуація ТОВ «УКРГІДРО 2009» характеризується певними нестабільностями.

Для покращення фінансового стану підприємства необхідно взяти кілька стратегічних заходів, включаючи:

1. Управління оборотними активами: ефективне адміністрування запасами, забезпеченням кредитів клієнтам та операції з обліком боргів допоможе відтоку грошових коштів.

2. Утримання оптимального рівня запасів: спроектувати запаси з урахуванням прогнозів попиту.

3. Управління капіталом: максимізувати прибутковість активів та мінімізувати витрати шляхом ефективного управління капіталовкладеннями.

4. Метод вартісної інженерії: використовувати цей метод для зниження витрат на виробництво продукції.

5. Фінансовий аналіз та планування: правильний аналіз фінансової звітності та розробка планів по покращенню фінансового стану підприємства.

6. Реорганізація боргів: вирішення заборгованості за допомогою переговорів, реструктуризації боргів та оптимізації кредитних угод.

7. Диверсифікація: поширення асортименту послуг та розвиток нових напрямків діяльності для збільшення обсягів продажів.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Формування обліково-інформаційної системи для управління основними засобами

На сьогоднішній день важливим етапом у побудові дієвої системи управління є розробка системи обліково-аналітичного забезпечення, яка дозволить інтегрувати інформацію про внутрішнє та зовнішнє середовище суб'єкта господарювання в єдину інформаційну систему, а також враховувати ризики, пов'язані з його бізнес-діяльністю.

При формуванні системи обліково-аналітичного забезпечення для управління основними засобами можна виділити кілька окремих етапів:

- збір облікової інформації про основні засоби у первинних документах;
- узагальнення первинної облікової інформації про основні засоби шляхом складання внутрішніх та зовнішніх звітів;
- проведення аналітичної обробки облікових даних.

Згідно з чинним законодавством основними завданнями управління основними засобами підприємства є:

- визначення оптимального потреби в збільшенні основних засобів;
- розробка плану розвитку матеріально-технічної бази підприємства;
- обґрунтування політики ремонту основних засобів на підприємстві;
- здійснення контролю за ефективністю використання основних засобів на підприємстві [35].

Система обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами є комплексною системою обліку, аналізу та контролю, які постійно взаємодіють через інформаційні потоки з метою забезпечення ефективності управлінських рішень. Основні аспекти концепції цієї системи для підприємств визначено на рис. 2.1 [19].

Рис. 2.1. Концепція обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами [19]

Система обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами на вітчизняному підприємстві має наступні основні завдання:

- збір інформації про господарські операції з основними засобами для ефективного управління та прийняття раціональних управлінських рішень;
- оновлення складу основних засобів з урахуванням особливостей діяльності підприємств;
- аналіз складу, структури та ефективності використання об'єктів основних засобів на підприємстві;
- здійснення контролю за ефективністю використання основних засобів.

Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення управління основними засобами є системою, мета якої полягає в забезпеченні управлінського персоналу суб'єкта господарювання достовірною та своєчасною інформацією щодо формування необхідної кількості основних засобів для забезпечення безперебійної роботи підприємства та досягнення позитивного фінансового результату.

Отже, побудова ефективної обліково-аналітичної системи для управління основними засобами підприємства потребує розробки системи бухгалтерського обліку, яка має бути адаптована до умов конкретної господарської діяльності цього підприємства.

Важливою складовою облікової роботи підприємства є створення оптимальної облікової політики щодо основних засобів. Це пов'язано з тим, що на вибір методів амортизації основних засобів, їх оцінку, одиниці обліку тощо впливає вартість, яка відображена в балансі, сума амортизаційних відрахувань, рівень оподаткування прибутку та, відповідно до цього, фінансовий результат діяльності підприємства. Тому при формуванні облікової політики підприємства вибір тих чи інших методів облікової політики слід робити лише після ретельних розрахунків та оцінки фінансових наслідків їх вибору.

Відповідно до положень Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [46], право встановлення облікової політики

належить суб'єкту господарювання, а основним документом, який визначає облікову політику підприємства, є Наказ про облікову політику [29].

Облікову політику підприємств щодо основних засобів формують згідно з положеннями, викладеними нижче, які відображаються в Наказі про облікову політику підприємства.

Забезпечення ефективного використання основних засобів є одним з ключових завдань управління вітчизняним підприємством, результати якого впливають на фінансовий стан та конкурентоспроможність підприємства.

На рис. 2.2 подано узагальнений механізм організації обліку основних засобів на підприємстві.

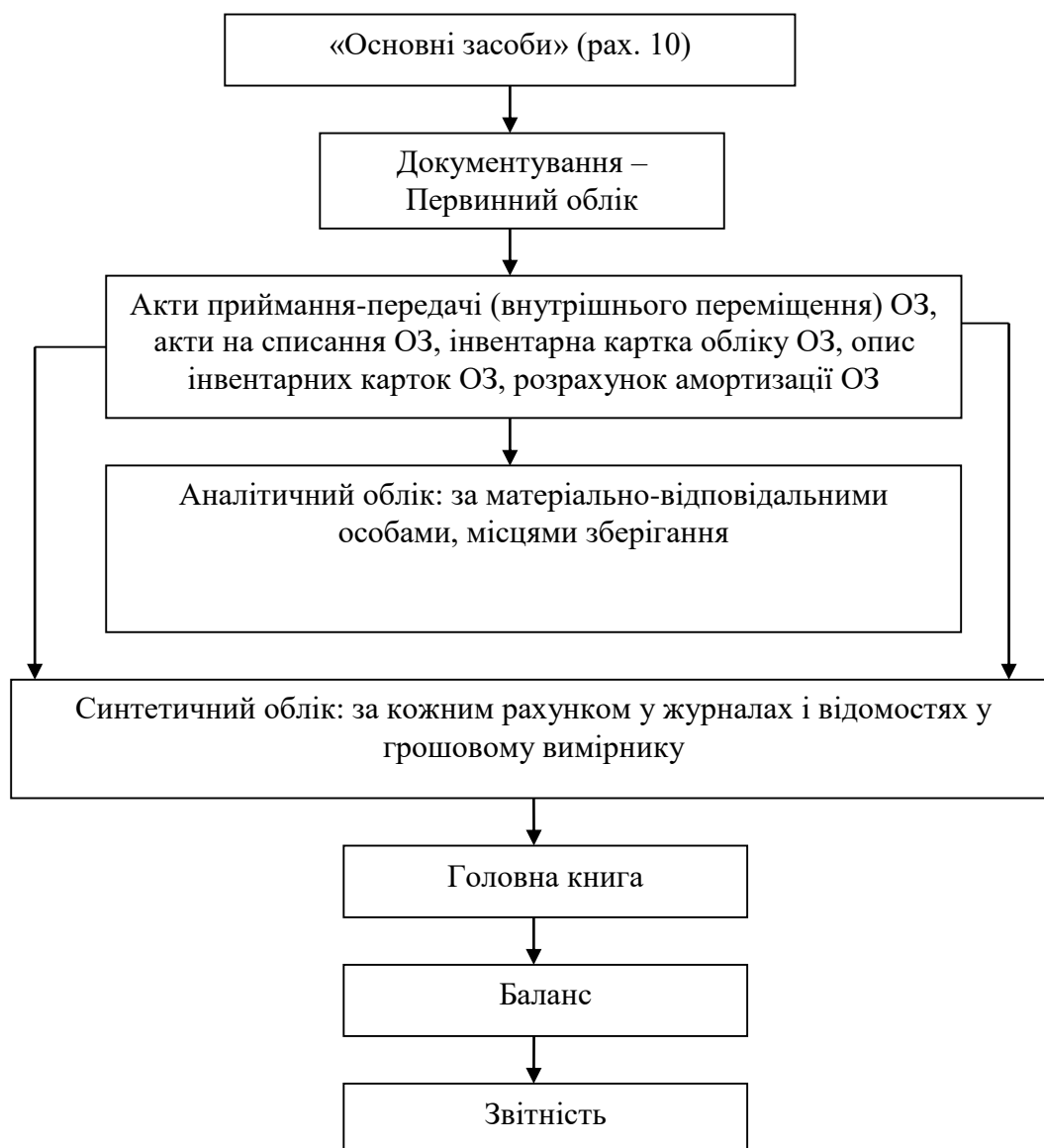

Рис. 2.2. Механізм організації обліку основних засобів на підприємстві

Рахунок 10 «Основні засоби» використовується для бухгалтерського обліку основних засобів за сумою витрат, пов'язаних з виготовленням, отриманням, доставкою, будівництвом та модернізацією основних засобів на підприємстві. Для цього використовуються підрахунки, представлені на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Характеристика рахунку 10 «Основні засоби» [14]

Аналітичний облік основних засобів на підприємстві здійснюється шляхом ведення інвентарних карток, які спеціалізовані для кожного виду об'єктів, враховуючи відмінні характеристики за натурально-речовими ознаками для будівель і споруд, машин і обладнання. Також може бути застосований груповий облік однотипних об'єктів.

Аналітичний облік основних засобів на підприємстві ведуть в інвентарних картках. Як правило, для кожного інвентарного об'єкта відкривають окрему картку. В цих картках також можуть обліковуватися однотипні об'єкти основних засобів з однаковою виробничо-господарською призначеністю, технічними характеристиками та вартістю. Проте, кожному об'єкту привласнюється окремий інвентарний номер для ідентифікації.

Рахунок 13 «Знос необоротних активів» використовується для узагальнення інформації про нараховану амортизацію та індексацію зносу необоротних матеріальних активів, що підлягають амортизації. Цей рахунок важливий для обліку вартості необоротних активів та їх зносу у фінансовій звітності підприємства.

По дебету цього рахунку відображається списання суми нарахованої амортизації, а по кредиту – нарахування амортизації та індексації зносу необоротних матеріальних активів. Для відображення операцій по цьому рахунку складається журнал-ордер 10.

Аналітичний облік основних засобів за інвентарними об'єктами та місцями зберігання надає детальнішу інформацію про рух основних засобів на підприємстві. Однак, облік засобів за матеріально-відповідальними особами може бути також корисним, оскільки це сприятиме посиленню контролю за збереженням та ефективним використанням цих засобів. Такий підхід дозволить виявляти винних осіб у випадках псування або нестачі матеріальних цінностей, що сприятиме більш ефективному управлінню активами підприємства.

2.2. Особливості аналізу основних засобів в системі необоротних активів

Успішне ведення господарської діяльності будь-якого підприємства передбачає гарантоване забезпечення необхідними об'єктами основних засобів, які безпосередньо впливають на ефективність, якість роботи та фінансові результати всієї діяльності підприємства.

Адекватний аналіз основних засобів надає можливість контролювати стан та склад виробничих і невиробничих засобів, а також сприяє підвищенню ефективності використання основних засобів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень на основі отриманих даних під час аналізу [6].

Інформацію для аналізу основних засобів можна отримати з фінансової та статистичної звітності, а також з даних аналітичного обліку.

Аналіз використання основних засобів повинен керуватися кількома принципами:

- функціональна цінність основних засобів зберігається протягом декількох років, тому витрати на їх придбання та експлуатацію розподіляються в часі;
- фізична заміна основних засобів не збігається з моментом їх вартісної заміни, що може призвести до втрат та ушкоджень, що негативно впливає на фінансові результати підприємства;
- ефективність використання основних засобів оцінюється в залежності від їх типу, призначення та участі в виробничому процесі.

Зазвичай, процес аналізу основних засобів складається з п'яти етапів, як це показано на рис. 2.4.

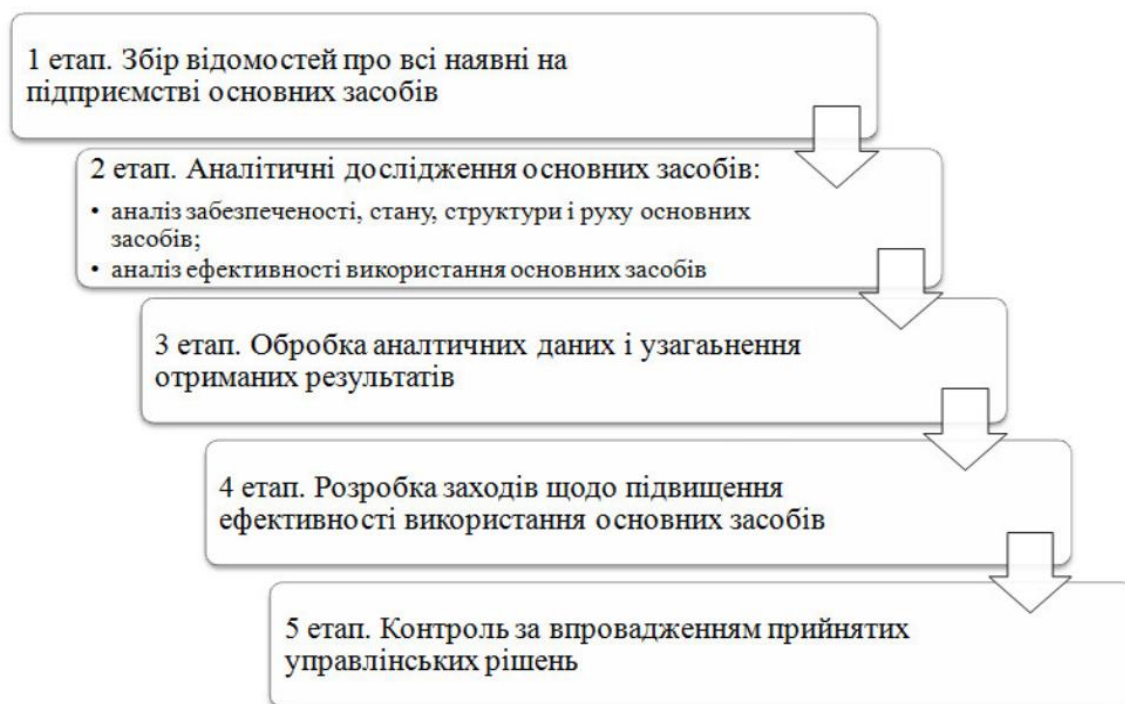

Рис. 2.4. Головні етапи проведення аналізу основних засобів

При проведенні аналізу динаміки, складу і структури основних засобів визначають:

- середньорічну вартість основних засобів та її зміну протягом декількох років можна охарактеризувати як середню річну вартість активів та її динаміку впродовж кількох років.;
- фактори, що спричиняють зростання вартості основних засобів;

– швидкість зміни вартості основних засобів у контексті збільшення вартості продукції або обсягів виробництва у природних умовах [53].

Основними завданнями аналізу стану основних засобів є:

- дослідження структурного складу і руху основних засобів, оновлення, вибуття і технічного стану фондів (розрахунок коефіцієнтів оновлення, вибуття, приросту, зносу);
- вивчення факторів, що впливають на ефективність використання основних засобів (розрахунок показників фондівіддачі і фондомісткості);
- визначення ступеня впливу факторів, вивчення ефективності використання основних засобів у часі і за потужності (розрахунок коефіцієнтів екстенсивності / інтенсивності завантаження).

Метою аналізу динаміки основних засобів є вивчення розміру, закономірностей та ефективності використання капіталовкладень [кірсанов]. Для цього показники вивчаються в динаміці на протязі різних періодів, як правило, на початку та в кінці кожного періоду. За результатами порівняння цих даних розраховуються відносні та абсолютні індикатори динаміки вартості основних засобів.

Для проведення аналізу забезпеченості основними засобами потрібно порівняти реальну наявність техніки та обладнання з плановою потребою, яка повинна бути достатньою для безперервного ведення господарської діяльності підприємства. При цьому враховуються всі технологічні та організаційні особливості виробництва.

Розумно буде розпочати аналіз з класифікації основних засобів за їх характером участі в операційній діяльності та способу перенесення вартості на витрати виробництва. Основні засоби можна розділити на такі категорії:

- активні, участь яких може бути виміряна за кількістю годин роботи або обсягом виконаних робіт;
- пасивні (такі як будівлі, споруди), участь яких в операційній діяльності неможливо виміряти жодними показниками, але їх необхідно враховувати,

оскільки вони забезпечують нормальне функціонування активних елементів основних засобів.

В результаті порівняння фактичної наявності з плановою потребою можна визначити необхідність додаткової техніки (скільки одиниць та якого обладнання не вистачає) на підприємстві. При аналізі забезпеченості основними засобами враховуються такі показники, як рівень фондоозброєності та використання виробничої потужності на підприємстві.

На третьому етапі аналізу основних засобів проводиться обробка аналітичних даних та узагальнення отриманих результатів. На цьому етапі важливе значення має порівняння фактичних аналітичних даних з відповідними показниками за минулі періоди. Необхідно вивчити динаміку показників, виявити позитивні та негативні тенденції. Якщо виявляються небажані тенденції та погіршення якості, потрібно встановити причини цього для подальшого їх усунення.

Таким чином, важливою є розробка заходів та пропозицій щодо ефективного використання основних засобів та виявлених потенційних можливостей виробництва. Крім того, важливо здійснювати контроль за їх втіленням, що передбачають четвертий і п'ятий етапи аналізу основних засобів [44].

Проведемо оцінку обсягу та структури необоротних активів ТОВ «УКРГІДРО 2009» за 2018-2020 роки (табл. 2.1).

Представлена табл. 2.1 ілюструє обсяг та структуру необоротних активів ТОВ «УКРГІДРО 2009» за 2019-2021 роки. Нижче поданий аналіз даних:

1. Нематеріальні активи:

– загальний обсяг нематеріальних активів зменшився з 1,8 тис. грн у 2019 році до 1,0 тис. грн у 2021 році.

– первісна вартість залишилася стабільною на рівні 1,9 тис. грн, тоді як накопичена амортизація збільшилася з 0,1 тис. грн у 2019 році до 0,9 тис. грн у 2021 році.

Оцінка обсягу та структури необоротних активів ТОВ «УКРГІДРО 2009»
за 2019-2021 роки

Необоротні активи	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Зміни показника (+,-)	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	2020-2019 рр.	2021-2020 рр.
Нематеріальні активи	1,8	0,02	1,4	0,02	1,0	0,01	-0,4	-0,4
первісна вартість	1,9	0,03	1,9	0,03	1,9	0,03	0	0
накопичена амортизація	0,1	0,01	0,5	0,01	0,9	0,02	0,4	0,4
Основні засоби	7265,5	100,0	6424,9	100,0	5587,5	100,0	-840,6	-837,4
первісна вартість	9196,2	126,5	9197,2	143,1	9200,6	164,6	1	3,4
знос	1930,7	26,5	2772,3	43,1	3613,1	64,6	841,6	840,8
Всього	7267,3	100,0	6426,3	100,0	5588,5	100,0	-841	-837,8

2. Основні засоби:

– загальний обсяг основних засобів зменшився на 840,6 тис. грн у 2020 році та на 837,4 тис. грн у 2021 році порівняно з 2019 роком.

– це зменшення обумовлене зростанням зносу у 2020 та 2021 роках, при тому, що первісна вартість залишилася стабільною.

Загалом, з огляду на надані дані можна визначити, що у період з 2019 по 2021 рік видно загальне зменшення обсягу необоротних активів. Також свідчить про те, що більшість цього зменшення припадає на основні засоби через збільшення зносу. Тим не менше, нематеріальні активи також зазнали зменшення через накопичення амортизації.

Даний аналіз може слугувати основою для подальшого дослідження механізмів, що призводять до цих змін, а також розробки стратегій управління необоротними активами з метою оптимізації їх використання.

Згідно з проведеним аналізом, що показує зменшення обсягу необоротних активів ТОВ «УКРГІДРО 2009», необхідно ретельніше дослідити причини цього зменшення. Зокрема, варто провести аналіз механізмів формування зносу основних засобів та накопичення амортизації для нематеріальних активів.

Додатково, важливо виявити, чи це зменшення обсягу необоротних активів відбувається через необхідність модернізації та удосконалення основних засобів, або ж можливість їх продажу чи зняття з резерву. Також варто вивчити можливості щодо оптимізації управління нематеріальними активами через більш ефективне використання амортизаційних відрахувань та стратегії розвитку цих активів.

Результати цього дослідження можуть бути використані для розробки імплементації стратегії управління необоротними активами з метою оптимізації їх використання. Впровадження такої стратегії може сприяти підвищенню ефективності використання активів підприємства та забезпеченню його стабільності та конкурентоспроможності на ринку

2.3. Удосконалення організації обліку і аналізу основних засобів

Наукові дослідження, проведені у сфері необоротних матеріальних активів, дозволили зробити висновок, що зміни, що відбуваються в економіці країни, вимагають подальшого наукового та практичного дослідження, а також вдосконалення методів організації обліку необоротних матеріальних активів.

Система обліку основних засобів повинна бути цілісною і єдиною, яка включає в себе взаємопов'язані та взаємоузгоджені методи обліку, що охоплюють увесь комплекс облікових процедур, включаючи виявлення, вимірювання, реєстрацію, накопичення, узагальнення, збереження та передачу інформації. Тому основними шляхами її удосконалення є розробка та впровадження раціональних схем документообігу, які забезпечать своєчасне виконання завдань за мінімальними затратами трудових, матеріальних та фінансових ресурсів [49].

Ефективне функціонування кожного суб'єкта господарювання в значній мірі залежить від обґрунтованої системи бухгалтерського обліку, яка представляє собою важливу інформаційну підсистему управління та контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств. З цього погляду, виникає потреба у

підвищенні інформативності усієї документації, включаючи документацію, пов'язану з рухом основних засобів.

Запровадження Податкового кодексу України [40] принесло нові підходи до обліку амортизації основних засобів. Потреба в удосконаленні первинних документів також обумовлена тим, що вони втратили свою початкову спрямованість і не відповідають вимогам користувачів інформації.

Стаття 145 Податкового Кодексу України [40] визначає мінімальні строки корисного використання для кожної групи основних засобів. Згідно з цим пунктом, облік вартості основних засобів провадиться для кожного окремого об'єкта, що входить до складу окремої групи.

В ході аналізу форм первинних документів з обліку основних засобів було виявлено, що типові форми ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів» та ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів», не відповідають вимогам сучасного обліку. У цих документах відсутня інформація, яка може бути корисною для податкового обліку кожного об'єкту основних засобів [54].

Запропоноване введення додаткової інформації до форм ОЗ-1 та ОЗ-6, такої як термін корисного використання об'єкту та група основних засобів для податкового обліку, може бути корисним для покращення обліку та контролю. Використання таких реквізитів може зробити документи більш наочними, надавати можливість одноразово вести облік стану об'єктів та документувати їх рух з моменту включення до складу основних засобів до списання з балансу підприємства, що сприятиме в зменшенні ручних робіт та документообігу. Таке оновлення документування також може допомогти збільшити ефективність обробки первинної інформації та аналітичного обліку основних засобів [49].

Головним документом, що регламентує організацію обліку, є облікова політика підприємства, де вказуються основні правила та методи ведення бухгалтерського обліку. Облікова політика підприємства визначає основні правила та методи ведення бухгалтерського обліку, а також встановлюється під час розробки методів обліку. Важливо знайти оптимальний метод ведення обліку

на підприємстві, такий, який буде зрозумілим та надаватиме вичерпну інформацію для зацікавлених стейкхолдерів.

Бухгалтерська концепція розглядає амортизацію як частину бухгалтерських операцій. Одним із завдань таких операцій є забезпечення систематичного списання вартості основних засобів на вартість готової продукції чи послуг і накопичення коштів в амортизаційний фонд на бухгалтерських рахунках. Це важливий процес для правильного відображення вартості активів та забезпечення точного фінансового звітування підприємства [49].

Доцільним є прийняття такого визначення: «амортизація – комплексна економічна категорія, яка характеризує процес систематичного, поступового перенесення вартості засобів праці на вартість готової продукції підприємства, виготовленої з їх використанням, з метою забезпечення планомірного відновлення засобів праці внаслідок їх морального і фізичного зносу». У цьому визначенні не деталізується форма відновлення засобів праці, оскільки відшкодування морального зносу засобів праці не може передбачати лише просте відтворення засобів праці в умовах швидких темпів інноваційного розвитку галузей промислового виробництва. Додатково не обґрунтовано виділяти тип продукції, на яку переноситься вартість засобів праці, оскільки амортизація, в якості постійних витрат, не може бути включена лише до певної групи створеної вартості [21].

Можливо раціональніше визначати амортизацію як складну економічну категорію, яка відображає процес поступового перенесення вартості засобів праці на вартість готової продукції підприємства, виготовленої з їх використанням, з метою систематичного відновлення засобів праці через їх моральний та фізичний знос.

Це визначення амортизації більш комплексне і враховує важливі аспекти процесу, такі як систематичне перенесення вартості засобів праці на вартість готової продукції, з метою забезпечення планомірного відновлення засобів праці внаслідок їх морального і фізичного зносу. Неузгодження конкретних форм відновлення засобів праці, або певних типів продукції, є доцільним під кутом

зміни умов та необхідності врахування швидких темпів інноваційного розвитку галузей промислового виробництва. Таке визначення відображає більш важливі аспекти амортизації, що може бути корисним під час розгляду даного питання.

Запропоновані механізми та методи розрахунку амортизації не відповідають вимогам сьогодення стосовно накопичення необхідної суми коштів для відтворення основного капіталу підприємств. В цих умовах актуальним є питання правильного вибору методу амортизації, який буде застосовуватись на підприємстві. Це можна зробити на основі умовного поділу основних засобів на 2 типи: основні засоби, безпосередньо зайняті у виробництві, допоміжні та обслуговуючі; інші основні засоби, які в основному представляють інфраструктуру підприємства [49].

Щодо першого типу об'єктів, всі основні засоби, щодо яких можна з високою точністю та мінімальними витратами визначити обсяг виробленої продукції, підлягають застосуванню виробничого методу. Для цього всі засоби першого типу було розділено на три класи, кожний з яких ґрунтується на швидкості зносу (передусім морального) та способі використання.

До першого класу віднесено високотехнологічні об'єкти, такі як електронно-обчислювальні машини, периферійна техніка та інформаційні системи, для яких було запропоновано використовувати метод зменшення залишкової вартості, який демонструє найшвидшу динаміку амортизації.

Другий клас включає в себе основну масу виробничих об'єктів, таких як різноманітне устаткування та машини, верстати, двигуни, пристрої, для яких застосовується метод прискореного зменшення залишкової вартості, який серед прискорених методів дає середній результат. Для транспортних засобів метод є обов'язковим. Якщо фактична потужність важко або неможливо визначити, тоді застосовується один із прискорених методів, що сприяє швидшому поверненню капітальних вкладень.

Третій клас представляють допоміжні об'єкти, такі як інструменти, прилади, офісне обладнання, для яких застосовується кумулятивний метод.

Наведені рекомендації можуть створити цілісний підхід до нарахування амортизації на всіх підприємствах, що в свою чергу позитивно позначиться на якості облікової інформації та сприятиме поєднанню податкового та бухгалтерського обліку основних засобів [13].

В результаті можна зробити висновок, що аналіз теоретичних розробок і нормативної бази з обліку основних засобів дозволяє визначати основні засоби як активи, що потенційно можуть приносити економічні вигоди. Тому необхідно відокремлювати від основних засобів ті об'єкти, які не передбачають отримання економічних вигід внаслідок їх використання.

Крім того, рекомендується також розробити загальний графік обліку основних засобів, в якому вказати кількість кожного документа, потрібного для проведення різних господарських операцій, осіб, відповідальних за кожен вид робіт, та терміни їх виконання. Графіки розробляються для кожного документа, і графіки роботи бухгалтера з обліку основних засобів конкретизують та деталізують загальний графік, а також визначають оптимальний склад виконавців та підрозділів, залучених до створення кожного документа. Такий підхід до організації обігу документів сприятиме підвищенню ефективності облікової роботи.

Для досягнення більш високої ефективності використання основних засобів необхідно проводити реконструкцію виробництва, сприяти інтенсивним інвестиціям і активно впроваджувати конкурентоздатні технології, швидко замінюючи застарілі технології новими. З цією метою можна використовувати методи як екстенсивного, так і інтенсивного поліпшення використання основних засобів.

Для підвищення ефективності використання основних засобів важливо удосконалювати їхню структуру. З метою досягнення цих цілей, капітальні вкладення повинні бути спрямовані на запланований зріст продукції, з урахуванням заходів для поліпшення використання існуючих потужностей, їхнього технічного переозброєння та реконструкції.

Таким чином, важливо постійно вдосконалювати теоретичні та практичні засади організації обліку основних засобів з метою розширення управлінських можливостей. Це дозволить адаптувати їх до конкретних потреб підприємства та забезпечити ефективне управління обігом та використанням основних засобів. Основними шляхами удосконалення організації обліку основних засобів є раціоналізація форм документів та реєстрів обліку, а також методів збирання, обробки й узагальнення облікової інформації, що сприятиме покращенню виробничого процесу та фінансових результатів діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

Отримані результати кваліфікаційної роботи розв'язують відповідні завдання і дозволяють зробити такі висновки:

У сучасних умовах управління основними засобами є важливою складовою ефективною діяльністю підприємства. Забезпечення раціонального використання основних засобів, їхнє своєчасне технічне обслуговування та модернізація є ключовими аспектами забезпечення стабільного функціонування підприємства. Основні засоби служать основою для створення продукції та надання послуг, тому збереження і підвищення їхньої технічної якості та функціональності є важливим завданням для забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Дотримання принципу класифікації основних засобів дійсно є критично важливим для правильної організації бухгалтерського обліку. Правильне здійснення класифікації основних засобів дозволяє відображати їхню реальну вартість, стан і структуру, що є важливою основою для прийняття управлінських рішень та подальшого фінансового планування. Крім того, це сприяє ефективному контролю за майном підприємства і дозволяє забезпечити точність фінансової звітності.

Обрана класифікація також допомагає в управлінні ризиками та забезпечує відповідність до вимог податкового та фінансового законодавства. Тому вибір правильної класифікації є важливим етапом при організації системи обліку, яка дозволяє відображати реальний стан речей та забезпечувати належний контроль за майновими активами підприємства.

Окрім того, вибір вартісної оцінки основних засобів має велике значення для податкового та фінансового обліку. Правильне визначення вартості основних засобів може вплинути на оподаткування підприємства, його фінансовий стан та звіти про фінансові результати. Тому вирішення цього питання потребує уважного аналізу та вибору оптимального підходу для конкретної ситуації.

Достовірне, повне та своєчасне формування оцінки основних засобів значно впливає на фінансові результати підприємства. Використання різних методик та

впровадження міжнародного досвіду дозволить отримати більш точні дані про їх вартість.

Оцінка технічного стану основних засобів є обов'язковою для розробки заходів з відтворення їх виробничої потужності. Покращення стану основних засобів можливе завдяки їх оновленню та інноваційній модернізації. Підвищення ефективності виробництва є головним стимулом для економічного розвитку України. Проблема ефективності використання основних засобів і потужностей підприємств важлива для країни.

Автором доведено, що постійне удосконалення теоретичних та практичних засад організації обліку основних засобів є важливим для розширення управлінських можливостей та підвищення ефективності управління обігом основних засобів та їх використанням. Раціоналізація форм документів та реєстрів обліку, а також методів збирання, обробки й узагальнення облікової інформації, сприятиме покращенню виробничого процесу та фінансових результатів діяльності підприємства.

Додатково, активне впровадження сучасних технологій обліку, включаючи автоматизацію процесів обліку основних засобів, використання програмних засобів для управління цими активами та впровадження інформаційних систем управління може значно підвищити точність та швидкість обліку, забезпечуючи керівництво підприємства актуальною та достовірною інформацією для ефективного управління ресурсами та прийняття стратегічних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агрес А. Джерела формування та відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств. URL: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/57083
2. Бабич Л. М., Карлова І. О., Наконечна С. В. Внутрішній аудит основних засобів підприємства в сучасних економічних умовах. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 49. С. 168-177.
3. Бухгалтерський облік (для необлікових спеціальностей) : навч. посіб. / Ю. Ю. Мороз, Т. С. Гайдучок, О. М. Дмитренко. Житомир : Рута, 2022. 256 с.
4. Бухгалтерський облік і аудит в управлінні лісогосподарським підприємством : підручник / Ю. С. Цаль-Цалко, Ю. Ю. Мороз, В. С. Ейсмонт, Т. С. Гайдучок, Н. І. Цегельник. Житомир : Рута, 2019. 372 с.
5. Васільєва Л. М. Теоретичні основи обліку основних засобів на сільськогосподарських підприємствах. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1 (40). С. 10-16.
6. Волощук Л. А., Юдин М. А. Финансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2012. 328 с.
7. Гайдучок Т. С., Мостепанюк В. А. Ефективне управління основними засобами підприємств лісового господарства як рушійна сила інноваційних процесів. *Інноваційна економіка*. 2013. № 4 (42). С. 149–154.
8. Господарський кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
9. Григоревська О., Хмара Ю. Проблеми формування основних засобів у системі бухгалтерського обліку фінансових установ. *Фінансовий простір*. 2015. № 4(20). С. 99–105.
10. Давидов Г. М., Савченко В. М., Пальчук О. В. Облікова політика : навч. посіб. Кропивницький : Ексклюзив-Систем, 2017. 362 с.
11. Двигун А. О., Мартиненко О. А. Розробка програми внутрішнього аудиту основних засобів в аспекті підвищення ефективності використання цих

активів на підприємстві URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/10/5.pdf>

12. Дроб'язко В. В. Організація внутрішнього контролю основних засобів на підприємстві. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/1874/1/6_conference_URSES_DBTU_22-298-300.pdf

13. Жук В. В. Облік і контроль основних засобів (на прикладі державних підприємств в галузі культури України) (автореф. дис. канд. екон. наук). URL: <http://samzan.ru/18639>

14. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ М-ва фінансів України від 30 листоп. 1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

15. Кафка С. М. Економічний і бухгалтерський підходи до оцінки необоротних активів. *Облік і фінанси*. 2017. № 1 (75). С. 33-40. 25А

16. Кірсанова В. В., Волощук Л. О., Філіппова С. В. Обліковоаналітичні інструменти управління реальними інвестиціями в процесі інноваційного розвитку промислових підприємств : монографія. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2015. 198 с.

17. Князева А. Основні напрями аудиту основних засобів. *Формування інформаційного потенціалу бухгалтерського обліку* : матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 18-19 квітн. 2013 р., Тернопіль : Крок, 2013. С. 243-244

18. Костирко А. Г., Гаврилюк Р. І. Особливості формування і відтворення основних засобів аграрної галузі. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. С. 230-232.

19. Кузьмінський Ю. А. Оцінка ефективності впровадження інформаційних технологій у бухгалтерський облік. *Бухгалтерський облік і аудит*. №7. 2017. С.27-31.

20. Лучко М. Складні питання в обліку основних засобів. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2013. Вип. 2 (9). С. 188-194.

21. Любацька Я. В., Хрущ Н. А. Шляхи удосконалення документального оформлення обліку малоцінних необоротних матеріальних активів. URL: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/66563.doc.htm.
22. Макаренко А. П., Курсон О. О. Удосконалення аудиту основних засобів на підприємстві. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7484>
23. Макаренко А. П., Шама М. В. Аудит основних засобів на підприємстві та напрями його вдосконалення. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/2_2020/6.pdf
24. Макурін А. А. Удосконалення методики проведення внутрішнього аудиту основних засобів на підприємствах вугледобувної промисловості. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/116.pdf
25. Малахов В., Оніщенко І. Удосконалення організації обліку і аудиту основних засобів на підприємстві. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний збірник наукових праць*. 2016. Вип. 1. С. 48-56.
26. Матієшин М. М. Сутність обліково-аналітичного забезпечення процесу експлуатації основних засобів будівельних підприємств. *Держава та регіони*. 2014. № 3. С. 90–94.
27. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку : наказ М-ва фінансів України 29 груд. 2000 р. № 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text>.
28. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : наказом М-ва фінансів України від 28 берез. 2013 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text>
29. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : наказ М-ва фінансів України від 27 черв. 2013 р. № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text>
30. Михайлов М. Г. Аналіз тенденцій оснащення матеріально-технічної бази аграрних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 9. С. 39-44.
31. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». URL: <https://mof.gov.ua/uk/msfz>

32. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 16 «Основні засоби»:
URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_014

33. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності:
навч.-довідн. посібн. / [Ю.С. Цал-Цалко, Г.Г. Кірейцев, І. В. Луканьов та ін.]. –
Житомир : Рута, 2011. 707 с.

34. Мошек Г. Є. Інформаційні ресурси як фактор забезпечення
ефективності системи менеджменту.
URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_3/62.pdf.

35. Муріна Т. С. Шляхи ефективності використання основних засобів на
промисловому підприємстві. *Держава та регіони*. 2007. № 6. С. 387–390.

36. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні
вимоги до фінансової звітності»: наказ М-ва фінансів України від 07 лют. 2013 р.
№ 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

37. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні
засоби»: Наказ Мінфіну України від 27.04.2000 № 92. URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

38. Офіційний вебпортал Верховної ради України. Законодавство України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

39. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL:
<http://www.ukrstat.gov.ua>.

40. Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755 / Верх. Рада
України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

41. Подолянчук О. А., Химич Г. М. Методика і аналіз аудиту обліку
основних засобів. *Економічні науки*. 2012. Вип. 4(70). С. 76–80.

42. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському
обліку : наказ М-ва фінансів України від 24 травн. 1995 р. № 88.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>

43. Порядок подання фінансової звітності : постанова Кабінету Міністрів
України від 28 лют. 2000 р. № 419.
URL: <https://ips.ligazakon.net/document/КР000419>

44. Прикіна Л. В. Економічний аналіз підприємства : підруч. для вузів Одеса : ЮНИТИ-ДАНА, 2009. 306 с.

45. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258. / Верх. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>

46. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996. / Верх. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

47. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо зменшення податкового тиску на платників податків: Закон України від 17 липня 2015 року № 655. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-19#Text>

48. Про інвентаризацію активів та зобов'язань : Положення від 02 верес. 2014 р. №879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>

49. Рибалко О., Уколова О. Шляхи удосконалення організації обліку основних засобів. ЛОГОС. МИСТЕЦТВО НАУКОВОЇ ДУМКИ, вип. 7, Листопад 2019. С. 19-22.

50. Стригуль Л. С., Тімонова А. С. Шляхи удосконалення організації обліку і аудиту основних засобів на підприємстві. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»*: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Харків : НТУ «ХПІ». 2014. № 32 (1075). С. 47-50.

51. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. Н.М. Ткаченко [6-те вид]. Київ. А.С.К., 2017. 784 с.

52. Туз О. К., Бурковська А. В. Організація системи внутрішнього контролю фінансових результатів діяльності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. С. 644-646.

53. Череп А. В. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 160 с.

54. Шевченко В. І., Мних Є. В. Деякі питання обліку основних засобів на підприємстві. URL: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2013/Economics/7_124387.doc.htm

55. Яркіна Н. М. Управління підприємством як економічна категорія (теоретичні аспекти). *Держава та регіони*. 2014. № 1 (76). С. 130-136.

ДОДАТКИ